

foto's Narda van der Krogt

Deelnemers bekijken een akker met 'veel natuur, weinig akker'

Nostalgie bij de natuurakker

Een skybox boven een varkensstal in Raalte, op deze wat ongebruikelijke plek verzamelden op 21 juni terreinbeheerders, adviseurs en beleidsmakers zich voor de veldwerkplaats Akkernatuur. Want naast zijn varkens en eigen akkers beheert biologische boer Jan Overesch in samenwerking met Natuurmonumenten een aantal natuurakkers op de Sprengenberg in Overijssel. Hoe kun je een goed evenwicht creëren tussen de opbrengst van het graan en aantrekkelijke akkerflora, waarbij ongewenste woekering wordt voorkomen?

— Narda van der Krogt (journalist)

> MET DE GROEP GEÏNTERESSEERDEN bezoeken we de natuurakkers op de Sprengenberg (Natuurmonumenten, 12,8 ha). De akkers zijn zichtbaar kleurrijker dan reguliere akkers. Het roept bij de meeste deelnemers nostalgie op: de ongelijke aren en de vele kleurige bloemen, met name aan de rand van de akker. De akkerflora bestaat onder andere uit de direct opvallende paarsblauwe korenbloem, maar ook de slofhak, echte kamille, gewone spurrie, waterpeper, akkerviooltje. Tot slot vinden we op een veld bij het bezoekerscentrum Sprengenberg het driekleurig viooltje. **Udo Prins, Louis Bolk Instituut**: “Klaprozen en korenbloemen zijn van grote landschappelijke waarde, maar het gaat niet alleen maar over de bijzondere jongens in de wintergranen. Ook de gele ganzenbloem in het zomergraan is heel mooi als je die hebt. Ik vind daarom dat het accent best wat naar zomergraan verlegd mag worden.”

Natuurakkerbeheer

Maar hoe komt zo'n natuurakker tot stand? Volgens het infoblad over herstel van akkerflora van de beheerdersnetwerken, gemaakt naar aanleiding van een eerdere veldwerkplaats, zijn er vele maatregelen mogelijk om een natuurakker te realiseren. De kans op een succesvolle natuurakker is het grootst op locaties waar vroeger ook akkers waren, dan is er grote kans dat er nog een zaadbank bestaat. En het doet recht aan de cultuurhistorie. Verder zijn er aanpassingen in het beheer nodig, zoals minder be-

mesten, een mindere zaaidichtheid en de keus voor het gewas. **Henk Kloen, Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM)**: “Gangbare akkers worden teveel bemest, er is veel grondbewerking en een grote zaaidichtheid. Hier ligt echter de valkuil voor beheerders van natuurakkers, die soms te ver de andere kant op doorslaan: er wordt helemaal niet meer bemest, ze doen aan minimale grondbewerking en telen vooral rogge. Als je dit in extreme mate doorvoert blijft er te weinig akker over. Akker-beheer is nodig. De onkruiden moet in open grond tot kieming kunnen komen en ze staan graag tussen graan.”

Overwoekering door akkerdistel

Bij het veld met gerst wordt geconcludeerd dat die helaas niet goed is opgekomen. We zien een overheersende hoeveelheid aan windhalm dat wel prachtig wuift over het veld. Het groeit goed en verdrukt de gezaaide gerst. Ook zien we een geweldige diversiteit aan akkerflora, dat een prachtig scala aan kleuren geeft. Met ruimte geven aan akkernatuur, geef je ook ruimte aan ongewenste onkruiden of eenzijdige veronkruiding, zo blijkt. Met name generalisten zijn vaak minder gewenst, zoals de akkerdistel met wortelstok en vogelmuur dat het hele jaar door kan kiemen. Ze kunnen de akker overwoekeren en hierdoor de overige akkerflora en gewas verdringen. Prins: “Experimenten met gewassen en verandering van beheer kunnen hier tegen helpen, dus niet blijven hangen in de eeuwige

roggeteelt, maar ook schrale wintergranen, rijkere wintergranen en winter- en zomergranen. En alles met bijbehorende bemesting.”

Balans in de fauna

Bij de laatste akker die we bezoeken komen de reeën ter sprake die dit jaar in nogal grote aantallen voorkomen in dit gebied. **Agrariër Jan Overesch** vertelt dat er dit jaar koppels van wel achttien reeën rondlopen. Dat worden er te veel, maar er is tot nog toe weinig schade. Wel wordt de populatie binnen de perken gehouden door een wildbeheerder in Heino. Rita Joldersma (CLM) stipt aan dat de reeën vorig jaar op de blauwe lupine afkwamen. Dit jaar experimenteert Overesch met gele lupine, dat minder zoet is en ook minder gewild bij de konijnen, hazen en reeën.

Net als met flora is het bij fauna van belang dat er een goed evenwicht ontstaat. Men wil een grote biodiversiteit, maar een teveel aan konijnen, reeën of kraaien wordt ook niet op prijs gesteld. Die komen af op de lekkere planten en de vele insecten, die overigens weer goed zijn voor de natuurakker. Ten behoeve van deze insecten, vogels en andere fauna is het goed om enkele randen met graan niet te oogsten. Overesch: “Waar dit het beste past hangt onder andere af van het volggewas. Als er opnieuw wintergraan komt, wordt dit rond oktober alweer gezaaid en moeten de graanresten ingewerkt. Als zomergraan volgt, kan het oude graan een hele winter blijven staan.

Akkerflora met o.a. korenbloem

Henk Kloen

Veldwerkplaatsen

Veldwerkplaatsen zijn een praktisch middel om in het veld kennis, opgedaan door onderzoek, uit te wisselen en te ontwikkelen. Onderzoekers, terreinbeheerders, waterschapsecologen en beleidsmedewerkers discussiëren in het veld over diverse natuurthema's. Veldwerkplaatsen worden in opdracht van het Boschap georganiseerd door een team van Aequator Groen & Ruimte, CLM en Communicatiebureau de Lynx.

Dit najaar staan er nog vier veldwerkplaatsen op het programma. Aanmelden kan via de wikinatuurbeheer.nl. Ga naar het tabblad Veldwerkplaatsen voor meer informatie.

Maandag 3 oktober

Bodemopbouw, bodemleven en bovengrondse biodiversiteit
 Categorie: beekdalen
 Locatie: Groot Zandbrink
 Sprekers: Rolf Kemmers, Hanneke van den Ancker i.s.m. Pim Jungerius

Dinsdag 11 oktober 2011

Tegengaan van bosopslag bij heideontwikkeling
 Categorie: algemeen
 Locatie: Stroothuizen, Denekamp
 Sprekers: André Jansen en Fons Eysink, Unie van Bosgroepen

Maandag 17 oktober

Beheer van moerige en venige gebiedjes met onherstelbare hydrologie
 Categorie: nat zandlandschap
 Locatie: Meerstalblok (Bargerveen)
 Sprekers: Jan Roelofs RU Nijmegen, Hilde Tomassen (B-Ware)

Dinsdag 18 oktober 2011

Ontwikkeling en behoud van gradiënten in het stuifzandlandschap
 Categorie: droog zandlandschap
 Locatie: Kootwijk
 Sprekers: Laurens Sparrius (UvA), Michel Riksen (WUR), Marijn Nijssen (St. Bargerveen)

Relevante links:

www.echtoverijssel.nl

www.wikinatuurbeheer.nl/veldwerkplaatsen.aspx

Ook wordt een nieuw voorstel gedaan: stoppelknollen inzaaien. De dieren eten ervan in de winter, vervolgens verteren de resten en die brengen stikstof in de grond." Blijkbaar heeft de methode succes, want Overesch vertelt over de gele kwikstaart die dit jaar is gesignaleerd en er zaten op het perceel bij het bedrijf behoorlijk wat nesten kieviten tussen de broccoli.

Het financiële plaatje

Dat natuurkokers een natuurhistorische waarde hebben, nostalgie oproepen en goed zijn voor flora en fauna, daar zijn de deelnemers het over eens. Maar levert het financieel ook genoeg op om deze akkers in stand te houden? Bij de overgang van een reguliere akker naar een natuurakker, zullen de opbrengsten dalen, terwijl de beheerskosten stijgen. Berekeningen van Prins laten zien dat de natuurkokers die langdurig verschaald zijn de eerste paar jaar nog niets opleveren en zelfs in het verlies schieten. Pas bij gemiddeld drie ton graan per hectare speelt een boer op quitte. Het streefbeeld is echter wel dat het graan weer voldoende gaat opleveren, maar daarvoor is geduld nodig. En dat is niet makkelijk in een wereld waar intensieve veehouderij aan de orde van de dag is. Het kan aanvoelen als een stap terug of een stap voorwaarts.

Er is vaak nogal wat wantrouwen tussen agrariërs en natuurbeheerders. Daarom is openheid en eerlijkheid belangrijk. Zeker openheid over prijzen. Prins vertelt verder: "Er zijn nog wat haken en ogen aan de samenwerking. In Brabant gaat het al moeilijker dan in Overijssel. Daar is de druk op het land veel groter: er zijn veel boeren die heel graag grond willen, niet zozeer vanwege opbrengst, maar vanwege de mestplaatsing. Dat is ongeveer € 500,- per hectare waard."

Gesloten kringlopen

De boer wordt natuurbeheerder en vice versa. De natuurkokers die we bezoeken zijn onderdeel van het project 'Echt Overijssel!': een verregaande samenwerking tussen natuurbeheerders en boeren. Natuurmonumenten merkte dat een agrariër beter dan een natuurbeheerder kan inspringen op bijvoorbeeld de weersomstandigheden om exact op het juiste moment te zaaien en te oogsten. De natuurkokers van Natuurmonumenten in Overijssel zijn zodoende nu in beheer van twee biologische boeren in de omgeving. Prins: "Dit moeten wel agrariërs zijn met enig hart voor natuur. Het werkt niet bij boeren die voor de volle opbrengst gaan, daar krijg je alleen maar strijd mee. Er zijn boeren te vinden die meedenken en tevreden zijn met een goede betaling en ook nog een prachtige akker ontwikkelen. Als dat plaatje klopt, dan is een boer een zeer goede partij om een natuurakker te beheren."

Jan Overesch is één van die boeren en is enthousiast over de samenwerking: "De boswachter wordt een beetje boer en de boer wordt een beetje natuurbeheerder." Het doel voor hem is om met de natuurkokers toch een hoge opbrengst te genereren, maar de flora en de fauna niet aan te tasten. De bekende methode is weinig tot geen bemesting, maar bovenal geen kunstmest gebruiken.

Bij het samenwerkingsverband Echt Overijssel! is bij de boer en natuurbeheerder ook een bakker aangesloten. Die maakt mooie producten uit de oogst van de natuurakker. En dat is een stukje marketing om genoeg inkomsten te genereren: als mensen weten waar het product vandaan komt, is het een extra aantrekkelijk product. Verder betreft men de consument bij de akkers door middel van fietsroutes en een informatiecentrum.<

redactie@vakbladnbl.nl

Driekleurig viooltje

